

Archive of SID

بررسی تأثیر الحاق به WTO بر امنیت اقتصادی کشورهای جهان به منظور اتخاذ سیاستهای کلان تجاری جمهوری اسلامی ایران

دکتر مسعود هاشمیان اصفهانی *

دکتر ابراهیم گرجی **

چکیده

با توجه به پذیرش اولیه درخواست عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی، بعد از سالها مخالفت سیاسی با این موضوع، بررسی دقیقی پی آمدهای پیوستن ایران به این سازمان بر امنیت اقتصادی کشور از طریق شناخت دقیقتر تأثیر این الحاق بر متغیرهای مهم امنیت اقتصادی سایر کشورهای عضو، آگاهی بر نحوه برخورد عاقلانه با این موضوع و کمک به فرآیند تصمیم گیری حکیمانه و عالمانه مبتنی بر حفظ و ارتقای منافع ملی کشور توسط سیاستمداران نظام، در این زمان دارای اهمیتی فوق العاده است.

برای جلوگیری از هرگونه ارزیابی عجولانه در خصوص منافع منتج از فرصتهای عضویت در سازمان تجارت جهانی و یازیبانههای ناشی از تهدیدات الحاق به این سازمان، برای امنیت ملی، لازم است که به این سؤال پاسخ داد که تأثیر الحاق به سازمان مذکور بر امنیت اقتصادی کشور به عنوان یکی از ارکان مهم امنیت ملی چیست؟ در شرایط حاضر، تحقق این امر نیز تنها با مطالعه تجربیات سایر کشورهای جهان و شناخت دقیق از آثار عضویت در سازمان تجارت جهانی بر امنیت اقتصادی شان امکان پذیر است. از این رو در مقاله حاضر با مطالعه تجربیات سایر کشورهای جهان تلاش شده است که در چارچوبی علمی و مبتنی بر روشهای تجربی (empirical) و آماری به این سؤال پاسخ داده شود که آثار الحاق به سازمان تجارت جهانی بر متغیرهای کلان امنیت اقتصادی کشورهای مختلف جهان چگونه است؟

نتایج برآزش مدل این مقاله مؤید آن است که، در تمامی حالات، پیوستن به سازمان تجارت جهانی حکایت از کاهش امنیت اقتصادی این کشورها، دارد. علاوه بر آن، پیوستن به سازمان تجارت جهانی بر امنیت اقتصادی تمامی کشورهای نمونه منتخب جهان در این مقاله دارای اثر یکسانی نبوده است. در پایان نیز توصیه های سیاستی متناسب با شرایط ایران برای الحاق به سازمان تجارت جهانی ارائه شده است.

واژگان کلیدی: شاخص امنیت اقتصادی، محیط اقتصاد کلان، سازمان جهانی تجارت، اقتصاد ایران

مجله دانش و توسعه (علمی - پژوهشی)

۱ - مقدمه و بیان اجمالی مسأله

Archive of SID

از آن جا که یکی از ابعاد مهم جهانی شدن، جهانی شدن اقتصاد است باید انتظار داشت که در مواجهه با نهادهای اقتصاد جهانی به ویژه «سازمان تجارت جهانی» که یکی از سازمانهای اقتصادی بین المللی پیشتاز در این عرصه است، مولفه اقتصادی امنیت ملی کشورها بیش از هر زمان دیگری تحت تاثیر قرار گرفته و در برخورد با مسأله جهانی شدن اقتصاد باید دقیقتر مورد باز بینی، توجه و بررسیهای علمی قرار گیرد. با توجه به پذیرش اولیه درخواست عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی، بعد از سالها مخالفت سیاسی با این موضوع، بررسی دقیق پی آمدهای پیوستن ایران به این سازمان بر امنیت اقتصادی کشور از طریق شناخت دقیقتر تاثیر این الحاق بر متغیرهای مهم امنیت اقتصادی سایر کشورهای عضو، آگاهی بر نحوه برخورد عاقلانه با این موضوع و کمک به فرآیند تصمیم گیری حکیمانه و عالمانه مبتنی بر حفظ و ارتقای منافع ملی کشور توسط سیاستمداران نظام، در این زمان دارای اهمیتی فوق العاده است، چرا که با توجه به عدم سابقه عملی و تجربی کشور در عمل به نظام تجاری حاکم بر سازمان تجارت جهانی و عدم شناخت آثار آن بر متغیرهای کلان اقتصادی، دست یابی به شناختی همه جانبه تنها با مطالعه تجارب دیگر کشورها امکان پذیر است.

در سطح کلان این آثار را می توان در نتایج سیاستهای آزادسازی تجاری و تأثیر این سیاستها بر متغیرهای کلان اقتصادی از جمله رشد، تورم، هزینه های رفاهی دولت، اشتغال، سرمایه گذاری مستقیم خارجی و سایر متغیرهایی که امنیت اقتصادی جامعه و از این طریق، امنیت ملی کشورها را تحت الشعاع قرار می دهند، جست جو نمود. با توجه به حاکمیت قواعد و مقررات نظام اقتصادی و تجاری فراتر از نظام اقتصاد ملی، مداخله قواعد بین المللی در اقتصاد ملی، برنامه ریزی، مدیریت اقتصادی و تامین رفاه تحت الشعاع قرار خواهد گرفت. از طرف دیگر عدم تعادلها و نوسانات اقتصادی بین المللی ممکن است بی ثباتیهای جدیدی را در اقتصاد ملی موجب شود که امنیت جامعه را از جهات مختلف و امنیت کشورها را به دلیل افزایش میزان آسیب پذیری اقتصاد، به مخاطره افکند.

به هر حال لازمه شکل نو دادن به نحوه تولید کالا و خدمات در نتیجه الحاق به WTO، دگرگونی در قوانین و مقررات، تولید اقتصادی رقابتی، حذف انحصارات، تغییر در تراز تجاری، تغییر در ترکیب واردات، تعیین شیوه های جدید برای چگونگی حمایت از صنایع نوپا، کاهش و حتی حذف یارانه ها است که نتایج آنرا می توان در تغییر در نرخ رشد اقتصادی و ایجاد بی ثباتی در آن و در نتیجه تغییر در سطح امنیت اقتصادی و رفاه اجتماعی کشور منجر گردد. بدیهی است که در صورت نامطلوب بودن این آثار بر رشد

اقتصادی به عنوان مهمترین مؤلفه امنیت اقتصادی، حتی ممکن است امنیت ملی (Archive of SID) شود، چرا که آثار پیوستن ممکن است به فروپاشی نظام کنترلی اقتصاد ملی بینجامد و یا این که موجب تنظیم رفتار اقتصادی به روشی هم شکل و حل شونده در نظام جهانی گردد که به نفع منافع ملی کشور نباشد.

برای جلوگیری از هرگونه ارزیابی عجولانه در خصوص منافع منتج از فرصتهای عضویت در سازمان تجارت جهانی و یا زیانهای ناشی از تهدیدات پیوستن به این سازمان، برای امنیت ملی، لازم است به این سوال پاسخ داد که تأثیر الحاق به سازمان مذکور بر امنیت اقتصادی کشور به عنوان یکی از ارکان مهم امنیت ملی چیست؟ در شرایط حاضر، تحقق این امر نیز تنها با مطالعه تجربیات سایر کشورهای جهان و شناخت دقیق از آثار عضویت در سازمان تجارت جهانی بر امنیت اقتصادی این کشور امکان پذیر است.

از این رو در این مقاله با مطالعه تجربیات سایر کشورهای جهان تلاش شده که در چارچوبی علمی به این سوال پاسخ داده شود که آثار الحاق به سازمان تجارت جهانی بر متغیرهای کلان امنیت اقتصادی کشورهای مختلف جهان چگونه است؟

۲- ضرورت مسأله

کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت اکنون (با ۱۵۰ عضو)، بیش از ۹۷ درصد تجارت جهانی را در دست دارند. بنابراین تقریباً کل تجارت جهانی در دست اعضای این سازمان و تابع قواعد و مقررات آن است و اعضای این سازمان حتی با کشورهای غیر عضو هم حاضر نیستند در چارچوبی نازل تر از قواعد و مقررات این سازمان رابطه داشته باشند^۱.

از بین ۱۵۰ کشور عضو سازمان جهانی تجارت ۱۲۵ کشور به عنوان اعضای اولیه (گات) به شمار می روند و ۲۵ کشور نیز بعداً ملحق شده اند.

همچنین از بین ۴۶ کشور غیر عضو، ۳۱ کشور به عنوان عضو ناظر در این سازمان حضور دارند. از بین آنها ۲۶ کشور در حال الحاق و سه کشور واتیکان، سانتو تومه و پرنسپ، گینه استوایی خارج از فرآیند الحاق قرار دارند. دو کشور (ایران و سوریه) متقاضی الحاق و ۱۵ کشور (ترکمنستان، کره شمالی، تیمور شرقی، سومالی، اریتره، لیبیا، کمور، موناکو، سان مارینو، جزایر مارشال، جزایر میکرونزی، کریاتی، نائورو، پالائو و تووالو) نیز که متقاضی الحاق به WTO نیستند به عنوان کشورهای غیر ناظر به حساب می آیند. با توجه به ترکیب کشورهای عضو و ناظر در این سازمان، باید اذعان داشت که قواعد و

مقررات WTO به هنجارهای بین المللی در زمینه تجارت تبدیل شده است. *Archive of SID* سایر کشورها و جهان چه عضو این سازمان باشند و چه نباشند چاره ای جز رعایت این هنجارهای بین المللی ندارند. به همین دلیل، دیگر صحبت کردن از پیوستن یا عدم پیوستن به WTO معنا ندارد و قرار داشتن در خارج از این سازمان به معنای انزوای بین المللی اینگونه کشورها از قواعد اقتصاد جهانی است. علاوه بر آن که این انزوا طلبی ممکن است آسیبهایی جدی را به اقتصادهای در حال رشد آنها وارد نماید، از نظر توان اثر گذاری بر قواعد در حال شکل گیری در اقتصاد جهانی و حتی تغییر وضع موجود آن با استفاده از حمایت سایر شرکای تجاری ذی نفع نیز، این کشورها را کاملاً محدود می سازد.

بنابراین، عضویت در سازمان فوق از حالت یک گزینه از میان گزینه های متعدد خارج شده و به ضرورتی اجتناب ناپذیر برای بقای اقتصادی کشورها مبدل شده است. در این صورت باید دید که پیوستن به این سازمان چه آثاری را برای اقتصادهای در حال توسعه - که درجه آسیب پذیری نسبتاً بالاتری نیز دارند - را، به همراه خواهد داشت؟

۳- هدف تحقیق

بدیهی است که الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی ضرورتاً موجب تغییر در رویکردهای اقتصادی کشور در ابعاد مختلف سیاست گذاری، برنامه ریزی و مدیریت اقتصادی خواهد شد. با تغییر رویکردها و اولویتهای راهبردی چه از نظر سیاست گذاری و چه از بعد اقدامات اجرایی نیز دستخوش تغییر شده و ضرورت تطبیق با این اولویتها و شرایط جدید، چالشهای جدی را برای سیاستگذاران، برنامه ریزان و مدیریت کلان اقتصادی به دنبال خواهد داشت. بنابر این بر شماری مهمترین پیآمدهایی که در اثر پیوستن به WTO، امنیت اقتصادی کشورهای مختلف جهان را به چالش کشیده و دسته بندی آن چالشها، برای جمهوری اسلامی ایران (به ویژه از نظر متغیرهای کلان امنیت اقتصادی مانند: رشد، بی ثباتی و آثار توزیع درآمدی) که در آستانه الحاق به این سازمان است، حائز کمال اهمیت بوده و هدف اصلی و مهمی است که این مقاله دنبال می کند.

۴- سؤاها و فرضیه های اصلی تحقیق

الف- *www.SID.ir*

تاثیر الحاق به سازمان تجارت جهانی بر امنیت اقتصادی کشورهای جهان چیست؟

آیا پیوستن به سازمان تجارت جهانی اثر یکسانی بر امنیت اقتصادی کشورهای مختلف داشته است؟

ب- فرضیه های تحقیق

- پیوستن کشورهای جهان به WTO با کاهش امنیت اقتصادی برای امنیت ملی ایشان همراه بوده است.

- الحاق به WTO اثر یکسانی بر امنیت اقتصادی کشورهای جهان دارد.

۵- سابقه نظری و تجربی

مطالعات امنیت اقتصادی در سطح کلان، موضوعاتی را مورد مطالعه قرار می دهد که بسیار فراتر از مباحث امنیت اجتماعی و فردی است و تنها در چنین سطحی از مطالعه است که می توان ارتباط مستقیم مولفه های اقتصادی را با منافع ملی و امنیت ملی مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. متغیرهای عمده سطح تحلیل کلان اقتصادی شامل؛ رشد اقتصادی و اجزای آن، توزیع اقتصادی، بی ثباتی رشد و... می باشند.

تعریف ماندل از امنیت اقتصادی که عبارت است از: «میزان حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم یک جامعه از طریق تامین کالاها و خدمات، هم از مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین المللی^۱» است چنان که گفته شد بیشتر با واقعیات امروز جهان، تطبیق دارد. به عبارت دیگر امنیت اقتصادی رسیدن به شرایط مورد لزومی است که بهبود نسبی بلند مدت در بهره وری سرمایه و نیروی کار و در نتیجه، استاندارد بالای زندگی (در حال افزایش برای افراد کشور)، شامل رسیدن به محیط مساعد تجاری پویا، امن و مناسب برای نوآوری، سرمایه گذاری داخلی و خارجی باشد و رشد اقتصادی پایدار را تشویق نماید. برای فعالان اقتصادی، امنیت اقتصادی یعنی وضعیتی که در آن واحدهای تولیدی می توانند بدون نگرانی از خطرهای محیطی، برنامه ریزی بلند مدت نمایند. امنیت اقتصادی مجموعه ای از شرایط، عوامل و ساختارهای اجتماعی است که باعث دل گرمی، آسایش خیال، شوق و ذوق مردم به کار و کوشش و فعالیت و امید به آینده می شود. امنیت اقتصادی چارچوب نهادینه ای از شرایط سیاسی، حقوقی و اجتماعی است که اعتماد پس انداز کنندگان و سرمایه داران را جلب کرده، امنیت جانی افراد و امنیت

1. Clark A. Mudock. "Economic factors as objects of security: Economics, Security, and Vulnerability," in Klaus Knorr & Frank N. Trager, eds., Economics issues and National Security (Lawrence: Regents press of dansas, 1977). and Richard Rosecrance, "Trade and Power", in Betts, Conflict After the cold war. 237

Archive of SID

حقوقی معاملات را تضمین کند^۱.

بنابراین رویکرد اصلی دولتها در بسترسازی در جهت توسعه پایدار، در درجه اول توجه به برقراری امنیت پایدار در بعد اقتصادی به عنوان مهمترین مولفه امنیت ملی برای تداوم بقای حکومت و کشور است.

یک محیط امن اقتصادی ارتباط تنگاتنگی با محیط با ثبات اقتصاد کلان دارد. یک محیط امن اقتصادی ابعاد و ارکان مهمی دارد که به طور مشخص عبارتند از:

- ثبات محیط کلان اقتصادی،

- ثبات قوانین و مقررات و نظم کار آمد،

- ثبات سیاسی و حقوقی،

- و اعتبار دولت نزد فعالان اقتصادی

به طور اخص، شاید مهمترین تعامل موجود در درون امنیت اقتصادی، مربوط به این آرزوی سیاست گذاران است که اولاً اقتصاد ملی در کنترل دولت قرار گرفته و بیشتر نیازهای مادی در داخل تولید گردد، ثانیاً وابستگی متقابل اقتصادی در سطح جهان، بر اساس اصول کارآیی اقتصادی قرار گرفته و بیشتر نیازهای مادی از خارج کشور تأمین گردد. گیلپین^۲ این امر را به عنوان «برخوردی میان توانایی نظام داخلی و هنجارهای بین المللی» توصیف می کند، زیرا در طول زمان «وابستگی متقابل روزافزون اقتصادهای ملی در تجارت، امور مالی و سیاستهای کلان اقتصادی مرتباً با اولویت های اقتصادی و اجتماعی داخلی در تعارض قرار گرفته است. صص آنچه زمینه این تعامل را فراهم می سازد، تعارضی است که بین قابلیت رقابت اقتصادی و وابستگی متقابل اقتصادی وجود داشته و بر این مسأله که امروزه قابلیت رقابت جهانی به سطوحی از وابستگی متقابل متکی و وابسته است، سایه تردید می افکند. صرف نظر از ویژگیهای دقیق این دو راه حل، هر دو جهت گیری دارای انواع گوناگون آسیب پذیری هستند؛ اولی نسبت به نارساییهای داخلی آسیب پذیر است، زیرا مسأله شکستهای اقتصادی داخلی در اثر عوامل طبیعی یا انسانی مطرح است، و دومی در معرض اختلال خارجی است، چون منابع خارجی امکان دارد با شکستهای عمدی یا غیر عمدی جهت تأمین کالاها و خدمات مورد نیاز، روبه رو شوند.

1. michael, fabriciuse "The Impact of Economic Security On Bank Deposits and Investment" IMF working paper, 1998, p4.

2. Robert Gilipin, The political economy of international relations (NesYork: Concil on foreign relation perss. 1993, P389)

به هر حال، عده ای با خوش بینی می گویند موقعی که منابع کالاها و خدمات مورد نیاز بین المللی به قدر کافی متنوع و پراکنده باشد، آسیب پذیری مهمی از ناحیه اختلال خارجی به وجود نمی آید.^۱ تولید اقتصادی کارآمد، که مستلزم هزینه اندک و کیفیت بالا است، به طور اجتناب ناپذیری نیازمند فعالیت اقتصادی چند ملیتی است، چون منابع طبیعی حیاتی، نیروی کار ارزان و یا ماهر و بازارهای دارای تقاضای بالا، پراکنده هستند و تحصیل چنین میزانی از کارایی در سطح جهانی مستلزم کاهش توانایی حکومت‌های ملی در تعیین مسیر اقتصادهای خودشان است.

وجه تعامل امنیت اقتصادی با جهانی شدن، مربوط به راهبردهای مبادلات اقتصادی است. به عبارتی، ملی گرایی اقتصادی و سیاست‌های حمایتی شامل ایجاد موانعی مانند تعرفه‌ها و اعمال سهمیه‌های وارداتی جهت محصولات خارجی و یارانه‌های دولتی به محصولات داخلی در تقابل کامل با شرایط حاکم بر بازار آزاد جهانی قرار دارد، شرایطی که حکم به انتقال آزاد و آسان کالا و خدمات از مرزهای ملی می نماید. حالت اول، با مدیریت یک جانبه مسائل مشترك اقتصادی، بیشتر همبسته است و حالت دوم، مستلزم مدیریت چند جانبه مسائل مزبور می باشد. امروزه ملتها در مقابل مسائل زیر با انتخاب‌های مهمی مواجه هستند:

۱- تلاش‌های اقتصادی جهت حمایت از صنایع داخلی، به این امید که شرکتهای محلی پیش از رو به رو شدن با رقابت شدید و مستقیم خارجی، پیشرفت نمایند و قبول این خطر که چنانچه آثار منفی سیاست‌های حمایتی مزبور، بسیار شدید باشد یا این که این شرکتهای نتوانند خود را به سطح جهانی برسانند، اقتصاد کشور به صورت منزوی و فاقد کارایی (و متکی به فن آوری‌های قدیمی که از آخرین روش‌های موجود فاصله دارد) در می آید.

۲- دست زدن به تلاش‌های اقتصادی، جهت جذب یا تکیه بر بهترین صنایع و محصولات خارجی، به این امید که تنوع بخشیدن به منابع عرضه و تقاضا، باعث پیشرفت اقتصاد ملی و دسترسی به ارزانترین و بهترین کالاها و خدمات برای مصرف کنندگان داخلی گردد؛ البته همراه با قبول این خطر که کلیه تولیدات مهم صنعتی به دست شرکتهای خارجی بیفتند و یا این که در خاک بیگانه به انجام برسد. گرچه ظاهراً به نظر می رسد که سیاست درهای بسته، بیشتر از سیاست درهای باز مستلزم دخالت دولت است، «نور»^۲

1. Theodore H. Moran, American economic policy and national relations (Princeton, NJ: Princeton university press, 1987), pp 46-49.

2. Klaus Knorr, Economic interdependence and national security "in Knorr and Treger, Economic issues and national security.

استدلال می نماید که رشد و ابستگی متقابل اقتصادی (از طریق سیاستهای *Archives of SID* باعث خواهد شد که حکومت‌های جوامع دمکراتیک سرمایه داری مجبور به حرکت در جهت احراز کنترل بیشتر بر حیات اقتصادی شوند.

نمودار (۱) جنبه‌ها و هدف اصلی امنیت اقتصادی کشورها (اقتباس از نظریه ماندل)

با حضور بازیگران مهم اقتصادی از طرف ملل مختلف به ویژه نهادهای بین المللی نظیر WTO، تشکیل بلوکهای اقتصادی منطقه ای و اتحادیه های راهبردی، راههای منطقی برای تحکیم قدرت و جبران ضعف به نظر می رسند. تشکیل این بلوک و اتحادیه ها، با توجه به این که مواد خام، نیروی کار، محل های تولید و بازارها نیز روز به روز از حوزه نفوذ و کنترل ملی بیشتر خارج می شوند، به نوبه خود موجب افزایش آسیب پذیری اقتصاد و کاهش امنیت اقتصادی، نسبت به کنترل و افزایش وابستگی شده، مشکلات موجود در زمینه های: (۱) مدیریت اقتصاد ملی (۲) برخورد با مسأله بی ثبات کننده شکاف بین فقیر و غنی (۳) استفاده مؤثر از کمک و فشار اقتصادی را تشدید می نماید.

محاسبات کمی ارتباط بین عوامل محیط اقتصادی با رشد عوامل اقتصادی در مطالعات تجربی مختلف نیز مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است که در این میان مطالعات صندوق بین المللی پول به دلیل وسعت حوزه مورد بررسی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

مجله دانش و توسعه www.SID.ir مطالعه IMF که به ویژه کشورهای در حال توسعه افریقایی را برای تحلیلهای

خود هدف قرار داده بود، به شرح زیر است:

«... بسیاری از کارهای قبلی از تخمین مقطعی برای بررسی و آزمون ارتباط بین عملکرد اقتصادی و جنبه های مختلف امنیت اقتصادی استفاده کرده اند. استرلی و لوین^۱ نشان دادند که تصمیمات نژادی بر رشد اقتصادی موثر است. مورو^۲ نشان داد که سرمایه گذاری توسط فساد، سیستم قضایی و تشریفات زاید اداری تحت تأثیر قرار می گیرد. وی مجموع این سه عامل را با «شاخص کارایی بوروکراسی» نشان داد. مورو با تأکید بر مسأله 'فساد نشان داد که این عامل بر سرمایه گذاری موثر است و بر رشد اقتصادی به طور مستقیم تأثیر می گذارد.

آلسینا و دیگران^۳ به این نتیجه دست یافتند که ثبات سیاسی هم در طول زمان و هم بین کشورهای مختلف با رشد اقتصادی مرتبط است. گیاما، برامپنگ و تراینر^۴ نشان دادند که ثبات سیاسی، پس انداز و رشد اقتصادی را در افریقا تحت تأثیر قرار می دهد. کاماندر، داوودی و لی^۵ اثبات کردند که کیفیت بوروکراسی، رشد اقتصادی را تحت تأثیر قرار می دهد. بورن ساید و دالر^۶ ادعا می کنند که کیفیت نهادی هم در طول زمان و هم بین کشورهای مختلف، رشد اقتصادی را تحت تأثیر قرار می دهد. سرون^۷ با کنترل اثرات کشوری نشان داد که سرمایه گذاری خصوصی به طور معنی داری تحت تأثیر آزادیهای شهروندی قرار می گیرد. حاجی میکائیل و گورا با کنترل ناطمینانی های اقتصاد کلان دریافتند که آزادیهای شهروندی و حقوق سیاسی اثرات مهم و قابل توجهی بر سرمایه گذاری خصوصی در کشورهای افریقای داشته است.^۸»

به رغم تعدد مطالعات انجام شده در حوزه اقتصاد کلان، محققان صندوق بین المللی پول در مطالعات خود بر محدودیت مطالعات پیرامون امنیت اقتصادی در بعد کلان تصریح دارند که از جمله می توان به این عبارت مهم ایشان در پژوهشی که در این خصوص انجام گرفته توجه نمود؛ «... شواهد پائل دیتایی موجود در مورد ارتباط بین امنیت اقتصادی و عملکرد اقتصادی به خصوص در زمینه سرمایه گذاری خصوصی بسیار محدود است. مطالعات انجام گرفته تنها بر تعداد محدودی از جنبه های امنیت اقتصادی پرداخته اند یا جنبه های مختلفی را در یک جا جمع کرده اند (به عنوان شاخص کیفیت نهادی) که ممکن است ارتباطی مشابه با عملکرد اقتصادی نداشته باشند. لذا نتایج به دست آمده در طراحی برای بهبود جنبه های خاص

1. Easterly and Levine, 1997

3. Alesina and Others, 1992

5. Commander, Davoodi and Lee. 1996

7. Serven, 1997

2. Mauro, 1995

4. Gyiamah, Brempong and Tarynor, 1996

6. Burnside and Dollar, 1999

www.SID.ir

۸. working paper شماره ۹۸/۴ wp/ تحت عنوان امنیت اقتصادی، سرمایه گذاری خصوصی و رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه - نوشته: «هلن پوپرسون و دیوید تی. کو» ۱۹۹۸، صندوق بین المللی پول.

Archive of SID

امنیت اقتصادی چندان موثر نیستند. اما این بحث ها در اصلاحات نهادی برای تسریع و پروراندن اعتبار بخش خصوصی در کشورهای در حال توسعه و تقویت رشد اقتصادی مهم هستند^۱.

۳- روش تحقیق

از آن جا که رویکرد نظری مقاله حاضر، از یک سو مبتنی بر بررسی نظریه های مختلف اقتصادی در رابطه با تحلیل آثار الحاق به WTO در کشورهای مختلف و از سوی دیگر، نقد و یا توسعه این نظریه ها از طریق بررسی کمی عواملی است که متغیرهای کلان اقتصادی مرتبط با امنیت اقتصادی جامعه را تشکیل می دهند، بنابراین روش تحقیق در این مقاله مبتنی بر روشهای تجربی (empirical) و آماری است. باید توجه کرد که بررسی تأثیر الحاق به سازمان تجارت جهانی بر امنیت اقتصادی^۲، ایجاب می کند که در ابتدا سایر متغیرهای کلان اقتصادی موثر بر امنیت اقتصادی در الگو، وارد گردیده، تا بتوان به طور صحیح و با اطمینان تأثیر الحاق به سازمان تجارت جهانی بر امنیت اقتصادی را از لحاظ آماری تفسیر نمود. به عبارت روشنتر باید اثر سایر متغیرهای کلان اقتصادی به عنوان امنیت اقتصادی، کنترل گردد تا تأثیر مستقیم اثر الحاق به WTO بر امنیت اقتصادی قابل بررسی گردد. مسیر مستقیم و غیر مستقیم این تأثیر و تأثرات، با توجه به روشنتر شدن متغیرهای کمی که در مدل به کار خواهد رفت، در نمودار (۲) با وضوح بیشتری نشان داده شده است.

با توجه به توضیحات فوق، مفهوم ریاضی مدل ساخته شده در نمودار (۳-۴) به شکل کلی زیر قابل تعریف است:

$$ES = f(X_i), AWTO \quad (3-1) \text{ تابع تعریفی مدل ساخته شده}$$

که در آن ES معرف متغیر تابع امنیت اقتصادی، بردار X_i نشان دهنده مجموعه عوامل اقتصادی به عنوان بردار متغیرهای مستقل اقتصاد کلان با نقش کنترلی و AWTO نماینده الحاق به WTO متغیر مستقل اصلی و دامی را در مدل تشکیل می دهد. چنان که در بحث قبلی گفته شد، ES به عنوان متغیر تابع از رابطه تعریفی (۳-۶) برآورد می گردد. اما بردار X_i در این تابع که معرف مجموعه عوامل اقتصادی در تابع

۱. « هلن پویر سون و دیوید تی. کو » ۱۹۹۸ صندوق بین المللی پول

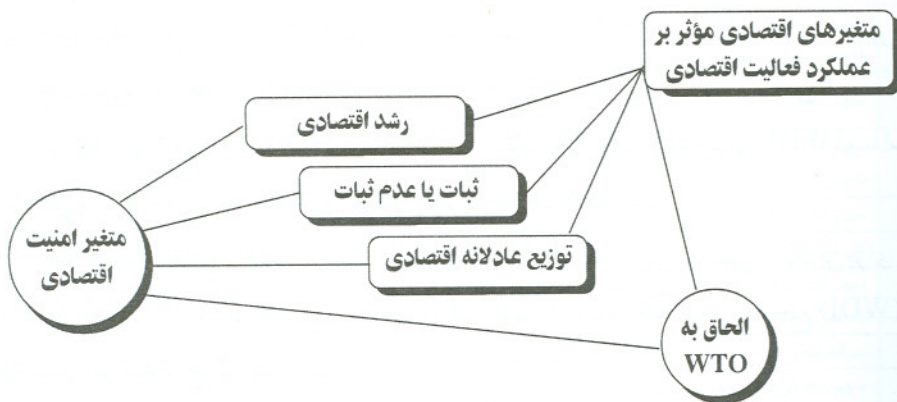
۲. در تبیین شاخص امنیت اقتصادی، میانگین بیشترین وزنی که مجموعه این عوامل، در فاصله حداقل و وزن (یعنی ۵۰٪) تا بیشترین وزن ممکن (یعنی ۱۰۰٪)، می تواند اختیار کند، برای ضریب α در نظر گرفته شده است. به عبارت روشنتر در این گزینه ضریب α برابر با ۷۵٪ و ضریب β برابر با ۲۵٪، در تابع تعریفی امنیت اقتصادی وارد شده اند. بنا بر این شکل ساده شده شاخص نماینده متغیر تابع مورد نظر، در هر یک از گزینه های مذکور به صورت روابط زیر می باشد:

تعریفی فوق می باشد خود یک تابع تعریفی است از مجموعه متغیرهای توضیحی دیگر. تبیین برآورد X_1 از آن جهت که موضوع مقاله بر جنبه اقتصادی امنیت ملی تأکید دارد، از اهمیت بیشتری برخوردار است. این متغیرها بر مبنای تعریف رابطه تابعی مانند از امنیت اقتصادی که در نمودار شماره (۱) بیان گردید به اضافه متغیر ثبات رشد، انتخاب شده اند. در این صورت شکل تابع (۱-۳) در این قسمت به صورت زیر در خواهد آمد:

$$ES = g(f(G, GS, ID), AWTO) \quad (۳-۲)$$

که G نشان دهنده رشد اقتصادی، GS بیانگر متغیر بی ثباتی رشد اقتصادی و ID نمایانگر متغیر توزیع درآمد است.

نمودار (۲) مدل شماتیک مسیر تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم الحاق به WTO بر متغیر امنیت اقتصادی

۳-۱- جامعه آماری و روش جمع آوری اطلاعات

جامعه آماری منتخب، در برگیرنده ۲۰۸ کشور و مجمع الجزایر مستقل جهان^۱ بر مبنای اطلاعات منتشره توسط بانک جهانی در سال ۲۰۰۵ میلادی است که اطلاعات اقتصادی برای بیشتر کشورها تا سال ۲۰۰۳ در آن گزارش شده است. این بانک اطلاعاتی که هر ساله توسط بانک جهانی تحت عنوان شاخصهای توسعه جهان^۲ منتشر می شود، در برگیرنده ۵۷۷ شاخص مختلف اقتصادی- اجتماعی برای کشورهای جهان است. علت انتخاب این بانک اطلاعاتی، ضرورت همگنی و یکنواخت بودن داده های آماری برای

1. These tables classify all World Bank member countries (184), and www.sid.ir with populations of more than 30000 (208 total).

2. World Development Indicators. WDI 2005

کشورهای مورد مطالعه، در فرآیند تحقیق علمی است. در این بانک اطلاعاتی که توسط بانک جهانی (World Bank) گردآوری شده است، برای کشورهای موجود دارد. نرم افزار مورد استفاده برای برآزش این مدل آخرین ویرایش Eviews بوده که دارای قابلیت‌های بسیار بیشتری نسبت به سایر نرم افزارها بوده و تحت نام ۵. Eviews شناخته می شود.

عوامل تعیین کننده مولفه های اصلی شاخص امنیت اقتصادی، به شرح زیر برپا شدند:

۱- شاخص نرخ رشد اقتصادی^۱ برای کلیه کشورها، از مرجع بانک اطلاعات شاخصهای توسعه جهانی (WDI) مربوط به بانک جهانی در سال ۲۰۰۵ استخراج گردید.

۲- اگر چه شاخص ضریب جینی بهترین شاخص برای توزیع عادلانه درآمدی است، به دلیل آن که این شاخص برای تعداد زیادی از کشورها و یا برای بعضی از سالها در مرجع اصلی، گزارش نشده بود، برای محقق امکان استفاده از آن در برآورد شاخص امنیت اقتصادی وجود نداشت. به همین دلیل از شاخص جایگزین مناسبی که اطلاعات آن به طور کامل برای تمامی کشورهای جهان موجود بود، استفاده گردید. این شاخص تحت عنوان سهم جمعیت دارای درآمد کمتر از ۲ دلار در روز از کل جمعیت^۲، برحسب قدرت خرید نام دارد. که به اختصار سهم جمعیت در خط فقر از کل جمعیت هم گفته می شود.

۳- شاخص بی ثباتی رشد اقتصادی که با استفاده از بانک اطلاعاتی بانک جهانی (WDI) و با استفاده از شاخص بلانچارت^۳ توسط محقق برای کلیه کشورها ساخته شده است.

۴- اطلاعات شاخص راهنمای ریسک کشوری که به عنوان مناسبترین شاخص جایگزین برای نشان دادن اعتبار دولت نزد فعالان اقتصادی به کار برده شده است از بانک اطلاعاتی مرجع (WDI) برای تمامی کشورها استخراج گردیده است.

۵- اطلاعات مربوط به شاخصهای حقوق شهروندی و رعایت آزادیهای سیاسی از بانک اطلاعاتی «خانه آزادی»^۴ که هر ساله توسط ریموند گاستیل منتشر می شود و نزد مراجع تحقیقاتی دارای اعتبار بین المللی است، استفاده شده است.

ب- اطلاعات و آمار مرتبط با شاخصهای پایه کلان اقتصادی برای تمامی کشورها:

اطلاعات و داده های مربوط به شاخصهای پایه و کلان اقتصادی مورد نیاز در مدل اصلی مقاله، از

1. Poverty headcount ratio at s2 a day (PPP) (% of population)

۲. تولید این شاخص براساس محاسبات محقق می باشد. برای محاسبه شاخص مذکور، ابتدا تولید ناخالص داخلی (GDP) جامعه آماری این کشور ساله استخراج شد و سپس با تخمین معادله روند مذکور در طی سالهای ۱۹۸۰-۲۰۰۲ به برآورد تولید ناخالص داخلی در هر سال پرداخته و در نهایت با برآورد مقدار پسماند معادله به عنوان شاخص میزان بی ثباتی در تخمین شاخص امنیت اقتصادی لحاظ گردید.

4. (FREEDOM HOUSE)

بانک نرم افزاری بانک جهانی استخراج گردیده است. این شاخصها عمدتاً عوامل تعیین کننده میزان توزیع درآمد و رشد اقتصادی در بردار متغیرهای کنترل در مدل را تشکیل می دادند و جمع آوری آنها از مرجع اصلی برای برآزش بهترین مدل انجام گرفته است. هر چند که در برآزش مدل نهایی، متغیرهایی مورد استفاده قرار گرفته اند که بیشترین قدرت توضیح دهندگی متغیر تابع و بیشترین سازگاری در رابطه با روایی مدل را داشته اند. جدول شماره (۱) فهرست این شاخصها را نشان می دهد.

جدول (۱) فهرست شاخصهای قابل کاربرد در مدل مقاله مستخرج از بانک نرم افزاری WDI

ردیف	نام شاخص	علامت اختصاری	نام لاتین
۱	سهم جریان سرمایه خصوصی از تولید ناخالص داخلی	SIP	Gross private capital flows (% of GDP)
۲	سهم تشکیل سرمایه ثابت از تولید ناخالص داخلی	SI	Gross fixed capital formation (% of GDP)
۳	سهم جمعیت جوان از کل جمعیت	Age1۵۲۴	Literacy rate, youth total (% of people ages)
۴	سهم پول و شبه پول از تولید ناخالص داخلی	SM۲	Money and quasi money (M) as % of GDP
۵	سهم تجارت از تولید ناخالص داخلی	ST	Trade (% of GDP)
۶	کل نیروی کار	TLF	Labor force, total
۷	سهم کل مخارج دولت از تولید ناخالص داخلی	SG	General government final consumption expenditure (% of GDP)
۸	سرانه مخارج بهداشتی	HEPER	Health expenditure per capita (current US\$)
۹	سهم مخارج عمومی بهداشتی از تولید ناخالص داخلی	HEGPER	Health expenditure, public (% of GDP)
۱۰	تولید ناخالص داخلی سرانه	GDPPER	GDP per capita (constant US\$)
۱۱	سهم سرمایه گذاری مستقیم خارجی از تولید ناخالص داخلی	SFDI	Gross foreign direct investment (% of GDP)
۱۲	نرخ رشد جمعیت	GPOP	Population growth (annual %)
۱۳	نرخ بیکاری	UR	Unemployment, total (% of total labor force)
۱۴	سهم پس انداز ناخالص داخلی از تولید ناخالص داخلی	SSAVE	Gross domestic savings (% of GDP)
۱۵	سهم مخارج خصوصی از تولید ناخالص داخلی	SC	Household final consumption expenditure, etc. (% of GDP)
۱۶	نرخ تورم	PDEF	Inflation, GDP deflator (annual %)
۱۷	سهم جمعیت زیر خط فقر	LINEP	Poverty headcount ratio at \$ a day (PPP) (% of population)
۱۸	سهم مخارج عمومی بر روی آموزش از تولید ناخالص داخلی	SEDUG	Public spending on education, total (% of GDP)

پ- اطلاعات و آمار تولید شده برای ساختن شاخصهای توضیح دهده رفتار متغیرهای اقتصادی نظیر شاخص بی ثباتی اقتصاد کلان و اجزای آن :

برای محاسبه شاخصهای موثر بر بی ثباتی که منعکس کننده شوکهای خارجی بر روی متغیرهای موثر کلان اقتصادی هستند و عمدتاً بر روی متغیرهایی نظیر نرخ مبادله، نرخ ارز موثر واقعی، میزان نقدینگی و تراز بازرگانی تاثیرگذار هستند، از انحراف مقادیر هر یک از شاخصها از میانگین متحرک پنج ساله همان شاخص استفاده شده است. اطلاعات خام این شاخصها از بانک نرم افزاری بانک جهانی استخراج گردیده است. فهرست این شاخصها در نرم افزار مذکور و شاخص جدید ساخته شده که با علامت اختصاری آن در مدل به کار گرفته می شود، به شرح جدول شماره (۲) می باشد.

روش مورد استفاده جهت ارائه شاخص نوسانات اقتصادی^۱ بر حسب هر یک از متغیرها از طریق رابطه ذیل استفاده گردید.

$$\text{verage}^{0.5} \cdot ((x - \text{average})^2 \cdot n)^{0.5} = \text{میانگین متحرک پنج دوره}$$

تحلیل نتایج برآورد مدل در گروه کشورهای جهان از نظر طبقه درآمدی :

در این مقاله، علاوه بر تخمین مدل برای کل کشورهای نمونه، مجدداً «برازش مدل برای دو گروه کشورهای پردرآمد (بالتر از درآمد متوسط جهانی) و کم درآمد (کمتر از درآمد متوسط جهانی)»، بر اساس تقسیم بندی بانک جهانی، نیز انجام گرفت. با توجه به این که این دو گروه کشورها از ساختار اقتصادی

جدول (۲) فهرست شاخصهای نرم افزار WDI و شاخص جدید ساخته شده برای مدل

ردیف	علامت اختصاری بکار رفته در مدل	نام متغیر ساخته شده	نام متغیر مبنا	نام لاتین
۱	REER	نوسانات نرخ ارز واقعی	نرخ ارز موثر واقعی	Real effective exchange rate index
۲	TOT	نوسانات در نرخ مبادله	نرخ مبادله	Net barter terms of trade
۳	M۲	نوسانات نقدینگی	میزان نقدینگی	Money and quasi money (M) (current LCU)
۴	TBS	نوسانات در تراز تجاری	تراز تجاری	Trade balance of goods and services (current US\$) (mill)

۱. کلیه متغیرهای معرف نوسانات اقتصادی در جدول شماره ۲ بر مبنای همین روش تولید شده اند که خود فرآیند طولانی محاسباتی را در بر داشته است.

متفاوتی برخوردارند، انتظار آن است که بر خلاف برآوردهای کلی برای مجموعه‌ای از کشورها، اثر متغیرهای مورد نظر در بین گروه کشورهای مختلف از نظر درآمدهای، متفاوت باشد. به عبارت بهتر زمانی که کل کشورها به صورت یکجا مورد آزمون قرار می‌گیرند، اثرات ناشی از شرایط این دو گروه کشورها همدیگر را تعدیل کنند.

با توجه به تفاوت در نتایج آزمون بر روی دو گروه مختلف از کشورها، در این قسمت به سنجش مدل نهایی منتخب برای دو گروه کشورهای فوق‌الذکر اقدام شد تا پاسخ لازم برای سؤالات فرعی تحقیق به ویژه این سؤال که؛ تأثیر الحاق ایران به WTO با شرایط موجود بر امنیت اقتصادی کشور چه خواهد بود؟ فراهم آید. دلیل این امر نیز آن بود که کشور ایران، اولاً از نظر تقسیم‌بندی بانک جهانی در گروه کشورهای با درآمد کمتر از متوسط قرار می‌گیرد و ثانیاً به لحاظ ساختارهای اقتصادی، هنوز با کشورهای توسعه یافته بسیار فاصله داشته و کشوری در حال توسعه محسوب می‌شود.

نتایج این دو برازش در جداول شماره (۳) و (۴) و خلاصه مقایسه‌ای آن در جدول شماره (۵) آورده شده است.

چنانچه از نتایج ارائه شده در جدول شماره (۵) ملاحظه می‌گردد، پیوستن به WTO اثر معنی‌دار بزرگتری، البته به صورت منفی برای کشورهای پردرآمد نسبت به کشورهای کم‌درآمد دارد. دلیل این امر آن است که حجم فعالیت کشورهای پردرآمد بطور نسبی بیشتر بر خدمات و بر کالاهای قابل تجارت و سرمایه‌ای فرار، متمرکز است، در حالی که در کشورهای در حال توسعه سهم فعالیت‌های سنتی و غیر قابل تجارت بیشتر است. به همین دلیل، پیوستن به سازمان تجارت جهانی اثر منفی بزرگتری بر امنیت اقتصادی کشورهای پردرآمد نسبت به کشورهای کم‌درآمد دارد.

همچنین ضریب این متغیر برای کل کشورها ما بین ضرایب کشورهای پردرآمد و کم‌درآمد قرار دارد و بیانگر این امر است که بخشی از اثر منفی بزرگتر کشورهای پردرآمد توسط اثر منفی کوچکتر کشورهای کم‌درآمد در مدل کلی تعدیل می‌گردد.

بنابراین، از مقایسه نتایج برازش ضرایب متغیرها در مدل نهایی برای کل کشورهای جهان (نمونه این تحقیق) کشورهای پردرآمد و کشورهای کم‌درآمد که در جدول شماره (۵) خلاصه شده است، می‌توان نتایج زیر را فهرست نمود:

۱- در پاسخ به سؤال اول تحقیق باید گفت که نتایج برازش مدل در تمامی حالات، همچنان حکایت از کاهش امنیت اقتصادی این کشورها، در نتیجه پیوستن به سازمان تجارت جهانی دارد.

جدول (۳) نتیجه برازش مدل نهایی برای کشورهای با درآمد کم و متوسط با اثرات ثابت

Archive of *SSD*

Dependent Variable: ES^۲

Sample: ۱۹۸۰ ۲۰۰۲

Included observations: ۲۳

Cross-sections included: ۲۸

Total pool (unbalanced) observations: ۴۳۸

<i>Prob.</i>	<i>t-Statistic</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Coefficient</i>	<i>Variable</i>
.۱۰۰۰۰	۷/۹۲۷۰۸۲	.۱۰۸۲۳۱۲	.۱۶۵۲۴۹۶	C
.۱۸۳۷۴	-.۱۲۰۵۳۴۶	۳/۲۴E-۰۸	۶/۶۵E-۰۹	REER?
.۱۰۳۴۶	-۲/۱۲۰۳۶۱	.۱۰۰۰۱۵۲	-.۱۰۰۰۳۲۲	TOT?
.۱۷۴۸۸	-.۱۳۲۰۴۴۹	.۱۰۰۰۸۸۳	-.۱۰۰۰۲۸۳	SG?
.۱۲۱۰۷	۱/۲۵۳۷۸۴	.۱۰۰۱۱۳۹	.۱۰۰۱۴۲۸	SFDI?
.۱۵۰۲۹	-.۱۶۷۰۵۱۲	.۱۰۰۰۷۹۸	-.۱۰۰۰۵۳۵	SI?
.۱۰۳۴۳	-۲/۱۲۳۸۹۳	.۱۰۲۰۵۰۹	-.۱۰۴۳۵۵۹	HEGPER?
.۱۰۶۷۱	۱/۸۳۶۱۸۶	.۱۰۰۰۵۸۸	.۱۰۰۱۰۸۰	SC?
.۱۱۳۳۲	-۱/۵۰۴۵۵۳	۳/۴۹E-۰۶	-۵/۲۵E-۰۶	PDEF?
.۱۰۰۰۷	-۳/۳۹۸۰۴۳	.۱۰۰۰۴۴۳	-.۱۰۰۱۵۰۴	LINEP?
.۱۰۷۵۶	۱/۷۸۱۳۰۷	.۱۰۰۰۵۱۸	.۱۰۰۰۸۹۳۸	SEDUG?
.۱۰۰۰۰	۵/۲۱۸۲۹۹	.۱۰۰۰۲۱۷	.۱۰۰۱۱۳۴	ST?
.۱۰۹۷۳۶	.۱۰۳۳۱۳۹	.۱۰۰۰۹۳۰	۳/۰۸E-۰۵	UR?
.۱۰۰۳۵	-۲/۹۳۶۹۱۸	.۱۰۰۸۱۴۱	-.۱۰۲۳۹۰۸	WTO?

Effects Specification

Cross-section fixed (dummy variables)

.۱۶۲۰۲۸۸	Mean dependent var	.۱۶۹۷۴۹۱	R-squared
.۱۱۰۴۱۱۹	S.D. dependent var	.۱۶۶۷۰۱۱	Adjusted R-squared
-۲/۶۹۷۲۷۰	Akaike info criterion	.۱۰۶۰۰۸۲	S.E. of regression
-۲/۳۱۵۱۴۴	Schwarz criterion	۱/۴۳۲۱۲۵	Sum squared resid
۲۲/۸۸۳۹۱	F-statistic	۶۳۱/۷۰۲۱	Log likelihood
.۱۰۰۰۰۰۰	Prob(F-statistic)	۱/۸۱۴۷۱۰	Durbin-Watson stat

جدول (۴) برازش مدل نهایی برای کشورهای با درآمد متوسط به بالا *Archive of SID*

Dependent Variable: ESt

Sample: 198۰-۲۰۰۲

Included observations: ۲۳

Cross-sections included: 1۹

Total pool (unbalanced) observations: ۴۸۷

Prob.	t-Statistic	Std. Error	Coefficient	Variable
.۱۰۰۰۰	۵/۶۵۸۶۲۶	۰/۱۴۴۹۰۳	۰/۸۱۹۹۵۱	C
.۰/۰۱۱۹	-۲/۵۲۹۵۱۰	۰/۰۰۰۲۲۵	-۰/۰۰۰۵۹۴	REER?
.۰/۰۰۰۹	-۳/۳۴۸۵۷۲	۰/۰۰۰۱۹۴	-۰/۰۰۰۶۴۹	TOT?
.۰/۰۲۷۲	-۲/۲۱۸۲۷۹	۰/۰۰۱۵۲۰	-۰/۰۰۳۳۷۲	SG?
.۰/۰۳۶۹	-۲/۰۹۴۳۱۱	۰/۰۰۰۶۶۷	-۰/۰۰۱۳۹۷	SFDI?
.۰/۴۹۶۵	-۰/۶۸۰۷۳۶	۰/۰۰۱۰۱۲	-۰/۰۰۰۶۸۹	SI?
.۰/۰۳۶۱	۲/۱۰۳۵۵۴	۰/۰۱۶۰۹۹	۰/۰۳۳۸۶۶	HEGPER?
.۰/۰۰۱۶	-۳/۱۸۴۳۳۷	۰/۰۰۰۷۱۳	-۰/۰۰۲۲۷۲	SC?
.۰/۲۲۲۸	-۱/۲۲۱۲۱۰	۰/۰۰۰۳۱۷	-۰/۰۰۰۳۸۷	PDEF?
.۰/۰۲۹۷	-۲/۱۸۲۴۴۶	۰/۰۰۰۸۳۲	-۰/۰۰۱۸۱۷	LINEP?
.۰/۴۰۷۷	۰/۸۲۸۸۷۶	۰/۰۱۴۴۵۹	۰/۰۱۱۹۸۵	SEDUG?
.۰/۷۶۱۳	۰/۳۰۴۰۳۹	۰/۰۰۰۴۱۳	۰/۰۰۰۱۲۶	ST?
.۰/۶۵۱۹	-۰/۴۵۱۵۲۶	۰/۰۰۱۱۳۵	-۰/۰۰۰۵۱۲	UR?
.۰/۰۰۰۰	-۶/۴۱۳۷۲۷	۰/۰۰۷۹۵۹	-۰/۰۵۱۰۴۸	WTO?

Effects Specification

Cross-section fixed (dummy variables)

.۰/۷۹۹۸۴۲	Mean dependent var	۰/۸۳۷۷۶۶	R-squared
.۰/۱۱۲۹۰۹	S.D. dependent var	۰/۸۲۳۶۰۰	Adjusted R-squared
-۳/۱۸۰۴۰۶	Akaike info criterion	۰/۰۴۷۴۲۲	S.E. of regression
-۲/۱۸۵۳۰۹۴	Schwarz criterion	۰/۷۹۸۳۳۰	Sum squared resid
۵۹/۱۳۵۵۷	F-statistic	۶۴۷/۴۰۸۵	Log likelihood
.۰/۰۰۰۰۰۰	Prob(F-statistic)	۱/۵۰۴۸۸۰	Durbin-Watson stat

۲- با توجه به نتایج برازش مدل برای گروه کشورهای با درآمد کمتر از متوسط که ایران نیز جزو این کشورهاست، می توان چنین نتیجه گرفت که الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی در شرایط موجود دارای تأثیر منفی بر امنیت اقتصادی کشور است.

جدول (۵) مقایسه نتایج برازش ضرایب متغیرها در مدل نهایی برای کل کشورهای جهان (نمونه ایران تحقیق) کشورهای پردرآمد و کشورهای کم درآمد

کشورهای کم درآمد	کشورهای پردرآمد	کل کشورها	
۰/۶۵۲۴۹۶	۰/۸۱۹۹۵	۰/۶۳۷۴	C
$۶/۶۵ \times 10^{-9}$	-۰/۰۰۰۵۹۴	$۱/۲۲ \times 10^{-8}$	REER
-۰/۰۰۰۳۲۲	-۰/۰۰۰۶۴۹	-۰/۰۰۰۶۳۶	TOT
-۰/۰۰۰۲۸۳	-۰/۰۰۰۳۳۷۲	-۰/۰۰۰۱۸۴	SG
-۰/۰۰۰۵۳۵	-۰/۰۰۰۶۸۹	۰/۰۰۰۴۷۹	SI
۰/۰۰۰۱۴۲۸	-۰/۰۰۰۱۳۹۷	-۰/۰۰۰۱۱۱	SFDI
-۰/۰۴۳۵۵۹	۰/۰۰۳۳۸۶۶	۰/۰۱۳۲۷۷	HEGPER
$-۵/۲۵ \times 10^{-1}$	-۰/۰۰۰۵۱۲	$-۵/۴۸ \times 10^{-1}$	PDEF
-۰/۰۰۱۵۰۴	-۰/۰۰۰۳۸۷	۰/۰۰۱۶۴۹	LINEP
۰/۰۰۸۹۳۸	-۰/۰۰۰۱۸۱۷	۰/۰۰۹۲۰۳	SEDUG
۰/۰۰۱۱۳۴	۰/۰۱۱۹۸۵	۰/۰۰۱۰۳۱	ST
$۳/۰۸ \times 10^{-۰}$	۰/۰۰۰۱۲۶	-۰/۰۰۰۱۱۴	UR
۰/۰۰۱۰۸	-۰/۰۰۰۲۲۷۲	$۸/۹۱ \times 10^{-۰}$	SC
-۰/۰۰۲۳۹۰۸	-۰/۰۵۱۰۴۸	-۰/۰۳۸۹۸۴	WTO

۳- پیوستن به سازمان تجارت جهانی بر امنیت اقتصادی تمامی کشورهای نمونه منتخب جهان در این مقاله دارای اثر یکسانی نبوده است و بنابر این فرضیه دوم تحقیق رد می شود. با توجه به بالا بودن حجم مبادلات اقتصادی بین کشورهای پر درآمد، امنیت اقتصادی کشورهای با درآمد بیش از متوسط، از پیوستن به سازمان تجارت جهانی نقصان بیشتری نسبت به مقایسه همین اثر در بین کشورهای با درآمد کمتر را نشان می دهد. اما باید به این نکته هم توجه شود که در مقابل، سطح شاخص امنیت اقتصادی این گروه از کشورها در سطحی بسیار بالاتر از کشورهای با درآمد کمتر از متوسط قرار دارد.

۴- با توجه به سطح پایین تر شاخص امنیت اقتصادی کشورهای هم گروه ایران (کشورهای با درآمد کمتر از متوسط)، و نتایج برازش مدل بر مبنای تجارب این گروه از کشورها، انتظار می رود که پیوستن ایران به WTO در شرایط موجود با کاهش امنیت اقتصادی برای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در کوتاه مدت همراه بوده باشد.

۵- تصریح بر جواب سوال دوم این مقاله، پس از برازش مدل برای دو گروه کشورهای توسعه یافته)

Archive of SID
 با درآمد بیش از متوسط) و کشورهای در حال توسعه (با درآمد کمتر از متوسط) در حالی که در سال ۲۰۰۵، ۰/۰۵ الحاق به WTO بر امنیت اقتصادی کشورهای با درآمد بالاتر از متوسط بیش از همین ضریب برای کشورهای با درآمد کمتر از متوسط است، اما عرض از مبدا قابل توجه (۰/۸۲) این کشورها (در مقابل عرض از مبدا ۰/۶۵ کشورهای با درآمد کمتر از متوسط)، باعث خواهد شد که شاخص امنیت اقتصادی برای این گونه کشورها به دلیل تواناییهای مدیریتی قویتر و ساختار نهادی منسجم، همواره در سطحی بالاتر قرار داشته و اثر منفی عضویت ایشان در WTO در مقابل آن بسیار کوچک به نظر آید. به عبارت بهتر کشورهای توسعه یافته با در اختیار داشتن زیر بناها و ساختارهای قویتر، توانایی مدیریت اقتصادی و فضای امنتر برای فعالین اقتصادی، به راحتی تبعات عوامل خارجی بر اقتصاد خود را کنترل می نمایند. بنابراین، با در نظر گرفتن نتیجه برآزش مدل برای کشورهای با درآمد بالاتر از متوسط یا توسعه یافته و بالاتر بودن سطح امنیت اقتصادی آنها می توان چنین انتظار داشت که در بلند مدت، با حرکت کشور به سمت توسعه یافتگی و انجام اقدامات مختلف اقتصادی به ویژه در بعد نهادی و به همراه اصلاحات ساختاری، سطح امنیت اقتصادی ارتقا یافته و تهدیدات امنیت ملی ناشی از الحاق جمهوری اسلامی ایران به WTO کاهش یابد.

۶- آنچه که در نتیجه تحلیل برآزش این مدل در حالت کلی نتیجه گرفته شد آن بود که؛ به دلیل منفی بودن ضریب متغیر الحاق به WTO (۰/۳۹-)، این متغیر با امنیت اقتصادی دارای رابطه ای معکوس است. به عبارت بهتر مطابق تجربیات کشورهای منتخب جهان، پیوستن به سازمان تجارت جهانی، موجب کاهش امنیت اقتصادی ایشان گشته است. در حقیقت، با ورود اقتصاد ملی به فضای رقابت آمیز اقتصاد جهانی، حتی در چارچوب نظام قانون مندی مانند سازمان تجارت جهانی، به دلیل آن که قواعد بازی در اقتصاد ملی تحت تاثیر نظام قویتر و بزرگتر اقتصاد جهانی قرار می گیرند، مولفه های کمی اقتصاد کلان ملی و فضای فعالیتهای اقتصادی با شرایط جدیدی مواجه شده، و در این شرایط اگر ساختارهای اقتصاد ملی چندان قوی نباشد، منطق اقتصادی، بروز نوسانات در متغیرهای کلان و ایجاد بی ثباتی در آنها، در نتیجه انتقال شوکهای خارجی به داخل اقتصاد ملی را، کاملاً توجیه پذیر می داند. به این ترتیب سازگاری ضریب منفی الحاق به WTO بر امنیت اقتصادی با نظریه اقتصادی سازگاری داشته و قابل قبول به نظر می رسد.

عمده ترین توصیه های سیاستی و پیشنهادهای این مقاله در ارتباط با پیش نیازهای پیوستن موفقیت آمیز ایران به WTO، بر مبنای نتایج به دست آمده از برازش مدل مقاله برای هر دو گروه نمونه مورد بررسی را می توان بر مبنای جزئیات نتایج، به شرح زیر فهرست کرد:

۱- کشورهای پردرآمد از ساختار نهادی و سازمانی قوی و نیرومند نسبت به کشورهای کم درآمد برخوردار هستند و ساختار اقتصادی و اجتماعی آنان به خصوص در قرون و ادوار بعد از انقلاب صنعتی با تجربیات و آزمونهایی که روبه رو شده تقویت گردیده و منسجم تر شده است. در حالی که اقتصاد کشورهای کم درآمد اکثراً به صورت نوپا بوده و از ساختار نهادی و سازمانی آن چنان قوی برخوردار نیستند. لذا مجموع اثرات این عوامل نهادی، ساختاری، محیطی و مدیریتی در کشورهای پردرآمد بزرگتر از کشورهای کم درآمد است. به طوریکه ضریب عرض از مبدأ کلی برای کشورهای پردرآمد $0/81955$ است در حالی که همین ضریب برای کشورهای کم درآمد عدد $0/6525$ را نشان می دهد. با در نظر گرفتن نتیجه برازش مدل برای کشورهای با درآمد بالاتر از متوسط یا توسعه یافته و بالاتر بودن سطح امنیت اقتصادی آنها می توان چنین انتظار داشت که در بلند مدت اگر کشور ایران بتواند با انجام اقدامات مختلف اقتصادی به ویژه در بعد نهادی و به همراه اصلاحات ساختاری و توسعه زیربناها، سطح امنیت اقتصادی خود را به سطح این شاخص در کشورهای توسعه یافته ارتقا دهد، می تواند تهدیدات امنیت ملی ناشی از الحاق ج. ا. ایران به WTO را در بلند مدت با ارتقای امنیت اقتصادی خود، کاهش دهد.

۲- متغیر REER (تغییرات نرخ موثر واقعی ارز) در کشورهای پردرآمد اثر منفی و در کشورهای کم درآمد اثر مثبت دارد. لکن ضریب این متغیر در کشورهای کم درآمد کاملاً بی معنی ولی برای کشورهای پردرآمد از معنی داری ۹۹ درصدی برخوردار است. دلیل این امر ارتباط کاملی با شرایط مختلف حاکم بر مدیریت نرخ ارز در این دو گروه از کشورها دارد. کشورهای پردرآمد از ساختار نسبتاً آزاد، (اکثر به صورت شناور مدیریت شده) برخوردار هستند. بنابر این تغییرات نرخ ارز واقعی در این کشورها می تواند اثرات معنی داری بر امنیت اقتصادی داشته و در بعضی شرایط تهدیداتی را برای اقتصاد و فعالان اقتصادی این قبیل جوامع، به همراه داشته باشد. در حالی که نرخ ارز در کشورهای کم درآمد بیشتر به صورت کنترل شده بوده و نتایج و اثرات ناشی از تغییرات آن بر روی امنیت اقتصادی واضح و معنی دار نیست. همچنین اثر این متغیر بر لزوم امنیت اقتصادی در کشورهای کم درآمد بسیار ناچیز بوده و قابل اغماض (۹- $10\% / 6/65$) می باشد. با وجود این توجه به مدیریت نرخ ارز در شرایط الحاق به سازمان تجارت جهانی،

برای محافظت اقتصاد از جریانهای ورود و خروج سرمایه باید از هم اکنون مورد توجه جدی قرار گیرد.

۳- اقتصاد کشورهای پر درآمد همبستگی بیشتری با جهانی شدن اقتصاد دارد، به همین دلیل اثر منفی نوسانات رابطه مبادله، اثر منفی بزرگتری برای کشورهای پر درآمد نسبت به کشورهای کم درآمد بر روی امنیت اقتصادی دارد. در واقع، آمیختگی اقتصاد این کشورها با بقیه کشورهای جهان به خصوص کشورهای پر قدرت اقتصادی باعث شده است که هر نوع نوسان در اقتصاد جهانی، خیلی سریع بر اقتصاد ملی این کشورها اثر گذار باشد و با توجه به بزرگ بودن بخش مرتبط با امور صادرات و واردات باعث می شود که اثرات منفی آنها بزرگتر نیز باشد. در حالی که، وابستگی به طور نسبی کمتر کشورهای در حال توسعه به مبادلات جهانی باعث می شود که تأثیر پذیری آنها از نوسانات اقتصاد جهانی کاهش یابد. ضریب منفی متغیر TOT که معرف نوسانات رابطه مبادله می باشد، برای کشورهای پر درآمد دو برابر این ضریب برای کشورهای کم درآمد است. در این خصوص حفظ رابطه مبادله در سطح کلان اقتصادی و نیز در ارتباط با انجام مذاکرات تجاری و یا تعاملات اقتصادی با هر یک از کشورهای طرف تجاری باید مد نظر ویژه و با اولویت اول سیاستگذاران تجاری و روابط خارجی ج.ا.ایران قرار داشته باشد.

۴- دسترسی به سرمایه های خارجی و سرمایه گذاری توسط افراد خارجی باعث می شود که صاحبان این سرمایه ها و حامیان آنها (بعضاً کشورهای متبوع آنان) در جهت تثبیت اقتصادی کشور میزبان تلاشهای لازم را انجام دهند. بنابراین سرمایه گذاری مستقیم خارجی اثر مثبت بر امنیت اقتصادی این کشورها دارد. لکن در کشورهای پر درآمد به دلیل ایجاد شرایط رقابتی و سرعت بیشتر ورود و خروج آن در اقتصاد داخلی باعث افزایش اثرات منفی ناشی از نوسانات اقتصاد جهانی در اقتصاد ملی می گردد. بنابراین تلاش برای جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی بدون هیچ نگرانی و رعایت موارد پیشنهادی قبلی، از اولویتهای دست یابی به توسعه پایدار و ارتقای شاخص امنیت اقتصادی کشور به حد مطلوب است.

۵- نتایج برآزش مدل نشان داد که آموزش دارای اثر مثبت و معنی داری بر امنیت اقتصادی در حضور متغیر سازمان تجارت جهانی در مدل است. بنابراین، با توجه به اثر آموزش بر امنیت اقتصادی و در فرصت زمانی الحاق به WTO، اولاً برای حرکت به سمت ارتقای دانایی محوری، حفاظت از مالکیت معنوی برای تشویق نوآوری و خلاقیت مهم است؛ به همین ترتیب، نشر وسیع، پخش گسترده، و به اشتراک گذاشتن دانش هم برای تشویق نوآوری و خلاقیت مهم است. بنابر این برنامه ریزی و تدبیر برای ایجاد چنین محیطی باید کارآلوده سیاست گذاری اقتصادی قرار گیرد. ثانیاً «تلاش برای ایجاد یک محیط توانمندساز چه در سطح ملی و چه در سطح بین المللی، برای ایجاد یک جامعه اطلاعاتی بسیار

اساسی است. فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی باید به عنوان یک ابزار مهم در گذار به اقتصاد دیجیتال و حکامیت قرار گیرد. حکامیت قانون، همراه با سیاستها و مقررات حمایت کننده، شفاف، طرفدار رقابت، از لحاظ فنی بی طرف و قابل پیش بینی، که منعکس کننده واقعیات ملی باشد، برای ساخت یک جامعه اطلاعاتی مردم مدار الزامی است.

۶- با توجه به همین اثر مثبت آموزش بر امنیت اقتصادی، ورود به عرصه های جدید فعالیت که در بدو چرخه نوآوری و ابداع یکی دیگر از سازوکارهایی است که بنگاههای ملی را در فرآیند پیوستن به سازمان تجارت جهانی از مزیت رقابتی برخوردار ساخته و در نتیجه نقصان کمتری در امنیت اقتصادی، در اثر الحاق به این سازمان را موجب می شود. بنابراین، تقویت و ایجاد نهادهای حمایت از نوآوران، برای به نتیجه رساندن ابداعات جدید در عرصه تولید و استفاده از فرصت نفوذ در بازارهای جدید، می تواند یکی از سیاستهای تقویت بنیه تولید داخلی در کنار سایر سیاستهای اصلاح ساختار اقتصادی کشور باشد.

۷- با توجه به اثر مثبت افزایش سهم تجارت در تولید ناخالص داخلی کشورهای مورد مطالعه، بر امنیت اقتصادی در مدل برازش شده این مقاله، اتخاذ سیاست آزاد سازی تجاری تدریجی در فرآیند الحاق به سازمان تجارت جهانی، می تواند از طریق افزایش حجم مبادلات تجاری، رفاه اقتصادی را افزایش داده، زمینه لازم برای تسریع در دست یابی به نرخ رشد چشم انداز ملی و نیل به توسعه اقتصادی را فراهم آورد اگرچه در این فرآیند، آزاد سازی اقتصادی اجتناب ناپذیر است اما، شناسایی بخش ها و فعالیت های راهبردی و مستثنا نمودن آن ها از فرآیند آزاد سازی و خصوصی سازی نیز باید مدنظر سیاستگذاران قرار گیرد.

منابع و مآخذ

- ۱- اصغرپور، دکتر محمد جواد. تصمیم گیریهای چند معیاره، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم ۱۳۸۱.
 - ۲- پورسید بهزاد. «امنیت اقتصادی در بعد سرمایه گذاری خارجی». مجموعه مقالات همایش راه کارهای توسعه امنیت اقتصادی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، تهران ۱۳۸۲.
- www.SID.ir
 «جهانی شدن و امنیت (نامنی)»، ترجمه سردارآبادی، خلیل الله، مطالعات راهبردی، ۲۹ اسفند ۱۳۸۲.

۴- گزارش نظارت بر عملکرد سه ساله برنامه سوم توسعه، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، تهران، مهر ماه ۱۳۸۲.

۵- گزارش working paper ص شماره ۴/۹۸/wp تحت عنوان امنیت اقتصادی، سرمایه گذاری خصوصی و رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه- نوشته؛ «هلن پویر سون و دیوید تی. کو» ۱۹۹۸ صندوق بین المللی پول.

۶- فریدمن میلتن؛ «سرمایه داری و آزادی». ترجمه غلامرضا رشیدی. نشر نی. تهران. ۱۳۸۰.

۷- فون هایک فردریش؛ «در سنگر آزادی». ترجمه عزت الله فولادوند، انتشارات لوح فکر. تهران ۱۳۸۲.

۸- فون هایک فریدریش، «قانون، قانون گذاری و آزادی»، ترجمه مهشید معیری و موسی غنی نژاد، طرح نو، چاپ اول ۱۳۸۰،

۹- ویکتور آرچی، «اقتصاد کلان بین الملل»، ترجمه آزاد ارمکی، صادقی یارندی، هاشمیان اصفهانی، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، تهران ۱۳۸۱.

۱۰- ماندل رابرت، «چهره متغیر امنیت ملی»، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: ۱۳۷۷.

۱۱- محبی منیژه، «ارزیابی اثرات عضویت در سازمان تجارت جهانی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، سال ۱۳۷۴

12- Craance Rose, "Trade and Power," in Betts Conflict After the cold war.

13- Easterly, W. R. King. R. Levine and S. Rebelo. (1992), How Do National Policies Affect Long "run Growth" A Research Agenda. World Bank Discussion Paper

14- Gilipin Robert "The political economy of international relations (New York: Concil on foreign relation perss. 1993) p389.

15- Gilipin Robert "The political economy of international relations (New York: Concil on foreign relation perss. 1993). www.SID.ir

16- Knorr Klaus, Economic interdependence and national security, " in

Knorr and Trager. Economic issues and national security. 1995

17- Levine ,R. and S. Zervos. (1993) , Looking at Facts: What We know about Policy and Growth From Cross ? Country Analysis. World Bank Policy Research Papers , WPS 1115.

18- Michael "fabriciuse? The Impact Of Economic Security On Bank Deposits and Investment "IMF working paper , 1998.

19- Moran Theodore H , American economic policy and national relations (Princeton , NJ: Princeton university perss , 1987).

20- Murdock Clark A. "Economic factors as objects of security: Economics Security , and Vulnerability , " in Klaus Knorr & Frank N. Trager eds. Economics issues and National Security. Lawrence: Regents press of dansas , 1977.

21- Oshikoya T.W. " Macroeconomic Determinnts of Private Investment in Africa : An Emprical Analysis " , 2001.

22- World Development Indicators. WDI 2005-6

www.SID.ir

23- Zhang Bill , Trade Justice Issues in China after WTO accession , December 09 , 2004. No. 164.